SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 142/02-42

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte na neverejnom zasadnutí konanom 9. októbra 2002 predbežne prerokoval sťažnosť MUDr. V. R., bytom T., Mgr. V. R., bytom T., Dr. K. T., rod. R., bytom G. , R., A. T., rod. R., bytom G., R., a Mgr. L. R., bytom B., zastúpených advokátom JUDr. P. K., Advokátska kancelária, K., pre porušenie práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 46, čl. 48 ods. 2, čl. 20 a čl. 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v konaniach Krajského súdu v Žiline sp. zn. 10 S 107/99 a Okresného úradu Martin, odboru pozemkového, poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, č. OPPLH-C-1999/01211-BL a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť MUDr. V. R., Mgr. V. R., Dr. K. T., rod. R., A. T., rod. R., a Mgr. L. R. o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

MUDr. V. R., T., Mgr. V. R., T., Dr. K. T., rod. R., G., R., A. T., rod. R., bytom G., R., a Mgr. L. R., bytom B. (ďalej len „sťažovatelia“) sa prostredníctvom ich právneho zástupcu obrátili na Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) s podaním zo 16. apríla 2002 označeným ako „Ústavná sťažnosť“, ktorým ho požiadali, aby ich sťažnosť prijal na ďalšie konanie a po vykonaní dokazovania vydal tento nález:

„I. Rozsudkom Krajského súdu v Žiline sp. zn. 10 S 107/99 zo dňa 14. 12. 2001, ktorým bolo potvrdené rozhodnutie Okresného úradu v Martine, č. OPPLH-C-1999/01211-BL zo dňa 20. 9. 1999 v II. výroku rozhodnutia, ktorým bolo vyslovené, že oprávneným osobám sa nepriznáva vlastníctvo k nehnuteľnostiam špecifikovaným vo výroku rozhodnutia v spojení s II. výrokom rozhodnutia Okresného úradu v Martine, č. OPPLH-C-1999/01211-BL zo dňa 20. 9. 1999 a konaním týmto rozhodnutiu predchádzajúcim došlo k porušeniu základných práv sťažovateľov a to právo na spravodlivý proces garantované čl. 6 ods. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, právo na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru a zákaz diskriminácie garantovaný čl. 14 Dohovoru v spojení čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru ako aj právo na súdnu ochranu garantované čl. 46, čl. 48 ods. 2 Ústavy SR, právo na majetok garantované čl. 20 Ústavy SR a zákaz diskriminácie garantovaný čl. 12 ods. 2 v spojení s čl. 20 Ústavy SR.

II. Rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn. 10 S 107/99 zo dňa 14. 12. 2001 v časti, ktorou bol potvrdený II. výrok rozhodnutia Okresného úradu v Martine, č. OPPLH-C-1999/01211-BL zo dňa 20. 9. 1999, ktorým bolo vyslovené, že sťažovateľom sa nepriznáva vlastníctvo k nehnuteľnostiam špecifikovaným vo výroku rozhodnutia a II. výrok rozhodnutia Okresného úradu v Martine, č. OPPLH-C-1999/01211-BL zo dňa 20. 9. 1999, ktorým bolo vyslovené, že sťažovateľom sa nepriznáva vlastníctvo k nehnuteľnostiam špecifikovaným vo výroku rozhodnutia sa zrušujú a vec sa vracia na ďalšie konanie a rozhodnutie Okresnému úradu v Martine.

III. Krajský súd v Žiline a Okresný úrad v Martine sú povinní nahradiť sťažovateľom spoločne a nerozdielne trovy tohto konania do 3 dní odo dňa nadobudnutia právoplatnosti tohto nálezu.“

Sťažovatelia svoju sťažnosť doplnili podaniami z 21. a 24. mája, 14. júna a 2. augusta 2002 a pripojili k nej na vec sa vzťahujúce listiny (rozhodnutia odporcov, identifikáciu parciel, znalecký posudok, podanie sťažovateľov, ktorým sa domáhajú rozhodnutia o zostávajúcej časti nároku ...).

II.

Sťažnosť vychádza z nasledovných relevantných skutočností.

Sťažovatelia sú dedičmi po nebohej M. R., ktorá zomrela 15. februára 1995. MUDr. V. R. je jej manžel a ďalší sťažovatelia jej deti.

M.R. si 8. decembra 1992 (v zákonom stanovenej lehote) uplatnila ako oprávnená osoba podľa § 9 ods. 1 zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku (ďalej len „zákon o pôde“) v znení zákona č. 93/1992 Zb. na bývalom Pozemkovom úrade v Martine nárok na vydanie nehnuteľností v celkovej výmere 1 500 ha, ktoré boli odňaté pôvodnému vlastníkovi, jej strýkovi L. R., podľa nariadenia Slovenskej národnej rady č. 104/1945 Zb. SNR o konfiškovaní a urýchlenom rozdelení pôdohospodárskeho majetku Nemcov, Maďarov, ako aj zradcov a nepriateľov slovenského národa (čo zakladalo reštitučný nárok na vydanie nehnuteľností podľa § 6 ods. 2 zákona o pôde). Súčasne sa obrátila s výzvou na vydanie nehnuteľností aj na povinnú právnickú osobu Severoslovenské lesy, š. p., Ž.

Po smrti M. R. pokračovali v reštitučnom konaní sťažovatelia. Keďže povinná osoba s nimi neuzatvorila dohodu o vydaní nehnuteľností, vec bola predložená na rozhodnutie správnemu orgánu, bývalému Pozemkovému úradu v Martine, v súčasnosti Okresný úrad

Martin, odbor pozemkový, poľnohospodárstva a lesného hospodárstva (ďalej len „okresný úrad“).

Okresný úrad po doplnení spisového materiálu vydal vo veci 30. apríla 1997 rozhodnutie č. 97/00152-BL (ďalej len „rozhodnutie z 30. apríla 1997“), ktorým deklaroval, že sťažovatelia spĺňajú podmienky pre vydanie nehnuteľností a priznal im preto vlastníctvo k lesnému majetku vo výmere presahujúcej 160 ha.

Okresný úrad v tom čase už prihliadal aj na maximálnu výmeru pôdy, ktorú bolo možné oprávnenej osobe vydať - 150 ha poľnohospodárskej pôdy alebo 250 ha všetkej pôdy - v zmysle § 6 ods. 3 zákona o pôde. K obmedzeniu výmery vydávanej pôdy, aj pri právnom titule, ktorý sa týkal sťažovateľov (§ 6 ods. 2 zákona o pôde), vložením ods. 3 do § 6 zákona o pôde došlo na základe čl. I bodu 8 zákona č. 186/1993 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o pôde, s účinnosťou od 26. augusta 1993. Takéto obmedzenie, ktoré ustanovil § 6 ods. 3 pôvodného zákona o pôde (č. 229/1991), ale len pri právnom titule podľa § 6 ods. 1 písm. b), bolo už predtým odstránené novelou zákona o pôde č. 93/1992 Zb. (vypustením ods. 3 v § 6) s účinnosťou od 28. februára 1992.

Na základe opravného prostriedku, ktorý podala povinná právnická osoba, Krajský súd v Žiline (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom sp. zn. 10 S 66/97 z 27. februára 1998 (ďalej len „rozsudok z 27. februára 1998“) rozhodnutie okresného úradu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Uložil mu okrem iného riadne preskúmať osobnostné znaky pôvodnej oprávnenej osoby – L. R. v zmysle § 4 ods. 1 zákona o pôde (to znamená, či išlo o zradcu alebo nepriateľa slovenského národa, resp. či mu bol majetok skonfiškovaný iba ako Maďarovi).

Okresný úrad po doplnení dokazovania rozhodnutím č. OPPLH-C-1999/00003-BL z 22. februára 1999 (ďalej len „rozhodnutie z 22. februára 1999“) vyslovil, že sťažovatelia spĺňajú podmienky uvedené v § 6 ods. 2 zákona o pôde a že im priznáva vlastníctvo prevažne k lesnému majetku v celkovej výmere 250 ha.

Napriek tomu, že aj proti tomuto rozhodnutiu podala opravný prostriedok povinná právnická osoba, krajský súd rozhodnutie okresného úradu rozsudkom sp. zn. 10 S 30/99 zo 7. júla 1999 (ďalej len „rozsudok zo 7. júla 1999“) potvrdil a toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť 28. júla 1999.

Sťažovatelia, ktorí neboli dovtedy právne zastúpení, 18. augusta 1999 splnomocnili na ich zastupovanie advokáta JUDr. A. H. Tento v ich mene okresnému úradu (k č. OPPLH-C-1999/00003-BL) podaním z 19. augusta 1999 okrem iného oznámil: „S ohľadom na skutočnosť, že oprávnená osoba si uplatnila právo i k ďalším nehnuteľnostiam, o vydaní ktorých v tomto konaní doposiaľ nebolo rozhodnuté a teda o ich vydaní sa naďalej koná, žiada právny zástupca dedičov Okresný úrad v Martine, aby rozhodol i o ostávajúcej časti uplatneného nároku oprávnenej osobe, nakoľko títo trvajú na vydaní všetkých nehnuteľností, o vydanie ktorých požiadala oprávnená osoba.“

Okresný úrad rozhodnutím č. OPPLH-C-1999/01211-BL z 20. septembra 1999 (ďalej len „rozhodnutie z 20. septembra 1999“) konštatoval, že sťažovatelia spĺňajú podmienky zákona uvedené v § 6 ods. 2 zákona o pôde, vlastníctvo k zvyšným žiadaným nehnuteľnostiam im však nepriznal, keďže by to bolo v rozpore s § 6 ods. 3 zákona o pôde.

Sťažovatelia podali proti tomuto rozhodnutiu opravný prostriedok, ktorým žiadali zrušiť napadnuté rozhodnutie a vec vrátiť okresnému úradu na ďalšie konanie. Argumentovali nárokom na vrátenie nehnuteľností v celkovej uplatnenej výmere 1 500 ha, a teda v tomto prípade ohľadne nevydaného zvyšku 1 250 ha, z dôvodov opierajúcich sa o Ústavu Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k tomuto dohovoru (ďalej len „dodatkový protokol“), a to spôsobom obdobným ako v ich sťažnosti adresovanej ústavnému súdu.

Sťažovatelia medzičasom vyvolali prostredníctvom generálneho prokurátora Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“) aj konanie na ústavnom súde o vyslovenie nesúladu § 6 ods. 3 zákona o pôde s čl. 1, čl. 13 ods. 3 a 4 a čl. 20 ods. 1 a 2

ústavy. Ústavný súd však uznesením sp. zn. PL. ÚS 3/00 z 24. apríla 2001 návrhu generálneho prokurátora nevyhovel.

Krajský súd rozsudkom sp. zn. 10 S 107/99 zo 14. decembra 2001 (ďalej len „rozsudok zo 14. decembra 2001“), ktorý nadobudol právoplatnosť 25. marca 2002, nevyhovel opravnému prostriedku sťažovateľov proti rozhodnutiu okresného úradu z 20. septembra 1999 a toto rozhodnutie potvrdil. Poukázal predovšetkým na skutočnosť, že sťažovateľom už bolo predtým priznané vlastnícke právo k pôde vo výmere 250 ha, ako aj na viazanosť krajského súdu právnym názorom ústavného súdu vo vyššie uvedenom uznesení, že § 6 ods. 3 zákona o pôde nie je v nesúlade s ústavou.

III.

1. Sťažovatelia namietali porušenie svojich práv v podstate z nasledovných dôvodov.

Pri porušení práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v časti garantujúcej spravodlivosť konania a zachovanie princípu rovnosti zbraní tvrdili, že toto ustanovenie je aplikovateľné, lebo išlo o rozhodovanie o vydaní nehnuteľného majetku sťažovateľom v rámci reštitučného konania. Dňom uplatnenia nároku na vydanie nehnuteľností, 8. decembrom 1992, vznikol nárok na vydanie nehnuteľností v uplatnenej výmere 1 500 ha, pretože v tento deň spĺňali všetky podmienky na ich vydanie. Keďže do účinnosti zákona č. 186/1993 (26. augusta 1993) nebolo o ich nároku rozhodnuté, dostali sa do menej výhodného postavenia v porovnaní s povinnou právnickou osobou. Rozhodnutie krajského súdu zo 14. decembra 2001 opierajúce sa o zákon o pôde v znení po označenej novele je podľa nich prejavom zasahovania zákonodarnej moci štátu do rozhodovania štátnych orgánov v konaní o právach fyzických osôb za účelom ovplyvnenia výsledku už začatého konania. Poukázali aj na viaceré rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu (ďalej len „ESĽP“) ako napr. Ruiz-Mateos a spol. v. Španielsko a Grécke rafinérie STRAN a Stratis Andreadis v. Grécko. K porušeniu práva na spravodlivý proces aplikovaním § 6 ods. 3 zákona o pôde, ktoré nebolo súčasťou právneho poriadku v čase začatia konania, došlo i tým, že rozhodnutia okresného úradu a krajského súdu vychádzali z ustanovení hmotného práva

účinného v čase rozhodovania správneho orgánu, a nie z právneho stavu účinného ku dňu uplatnenia nároku oprávnenou osobou.

Porušenie čl. 6 ods. 1 dohovoru v časti práva na rozhodnutie v primeranej lehote sťažovatelia videli v tom, že od uplatnenia nároku 8. decembra 1992 až do právoplatného rozhodnutia o ňom uplynulo viac ako 9 rokov. Skutočnosť, že vo veci nebolo konané a rozhodnuté do času zmeny legislatívy (26. august 1993), je podľa nich prieťahom v konaní, ktorý nadobúda svoj význam práve v spojení so zmenou legislatívy.

Porušenie čl. 6 ods. 1 dohovoru v časti týkajúcej sa práva na prerokovanie veci nezávislým a nestranným súdom spočíva v tom, že takýmto orgánom nie je ani okresný úrad a ani krajský súd, ktorý môže rozhodovať iba kasačným spôsobom a nie je tribunálom s plnou jurisdikciou.

Vyššie uvedené úvahy sťažovateľov týkajúce sa porušenia čl. 6 ods. 1 dohovoru odôvodňujú aj porušenie čl. 46 a čl. 48 ods. 2 ústavy ohľadne práva na súdnu a inú právnu ochranu. Napriek tomu, že v priebehu konania pred okresným úradom došlo k porušeniu čl. 6 ods. 1 dohovoru a čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu, krajský súd k porušeniu týchto základných práv sťažovateľov neprihliadol a napadnuté rozhodnutie okresného úradu potvrdil, v dôsledku čoho nielenže neaplikoval dohovor, hoci mal prednosť pred zákonom a bol povinný tento na prejednávanú vec aplikovať, ale neposkytol základným právam sťažovateľa žiadnu ochranu.

Pri porušení čl. 1 dodatkového protokolu, to znamená práva na majetok, sťažovatelia poukázali na viaceré rozsudky ESĽP (Pine Valley Developments Ltd. a spol. v. Írsko, Pressos Compania Naviera S. A. a spol. v. Belgicko, Sväté kláštory v. Grécko...). Tvrdia, že boli zbavení majetku bez toho, aby sa tak stalo vo verejnom záujme a bez primeranej náhrady. Došlo k tomu navyše na základe zákona o pôde, ktorý je v rozpore s ustanoveniami dohovoru, dodatkového protokolu a tiež s ústavou (sťažovatelia nesúhlasia s väčšinovým právnym názorom ústavného súdu v uznesení sp. zn. PL. ÚS 3/00 z 24. apríla 2001, stotožňujú sa však s menšinovým odlišným stanoviskom troch sudcov). Uplatnený

nárok na vydanie nehnuteľností predstavuje „majetok“ v zmysle dodatkového protokolu. Ohľadne tohto nároku môžu sťažovatelia tvrdiť, že od času jeho uplatnenia mali na jeho zhmotnenie legitímnu nádej, to znamená na zhmotnenie majetku v celkovej výmere 1 500 ha lesných nehnuteľností, a nie len vo vzťahu k výmere 250 ha, ktorá im bola vydaná. Akékoľvek pochybnosti v tejto otázke vylučuje podľa nich novšie rozhodnutie ESĽP vo veci Malhous v. Česká republika (sťažnosť č. 33071/96). Zbavenie majetku sťažovateľov nesledovalo legitímny cieľ a ani verejný záujem na takomto postupe neexistoval. K zmene rozsahu reštitúcií došlo v čase, keď každá oprávnená osoba, ktorá uplatnila nárok v zákonnej lehote, mohla oprávnene považovať daný stav za nezmeniteľný v tom zmysle, aby sa zhoršilo právne postavenie tých, ktorí sa podľa neho riadili. Zákonodarca sa pri zásahoch do práv nesmie dostať do rozporu s medzinárodnými zmluvami o ľudských právach, ktorými je Slovenská republika viazaná, čo sa však v tomto prípade stalo. Nebola zachovaná ani spravodlivá rovnováha medzi požiadavkami všeobecného záujmu spoločnosti a imperatívmi ochrany základných práv jednotlivca, požiadavka proporcionality, pričom na sťažovateľov bolo uvalené individuálne neprimerané bremeno (nemajú ani nárok na náhradu za nevydané nehnuteľnosti v celkovej sume podľa znaleckého posudku 236 874 709 Sk).

Pretože z čl. 20 ústavy (právo na majetok) možno podľa sťažovateľov vyvodiť aj ústavné právo na nadobudnutie majetku do vlastníctva za splnenia zákonných podmienok, takto založené právo na nadobudnutie pôdy vo výmere 1 500 ha im bolo konaním a rozhodnutiami okresného úradu a krajského súdu porušené.

Sťažovatelia namietali aj porušenie čl. 14 dohovoru v spojení s čl. 1 dodatkového protokolu (zákaz diskriminácie vo vzťahu k právu na majetok). Táto diskriminácia spočíva v ich znevýhodnení voči oprávneným osobám v Slovenskej republike, ktoré si uplatnili nárok na vydanie nehnuteľností v zákonnej lehote, pričom o ich nároku aj bolo rozhodnuté do nadobudnutia účinnosti zákona č. 186/1993 Z. z. dňa 26. augusta 1993, a tiež aj v znevýhodnení vo vzťahu k oprávneným osobám v Českej republike (ako súčasti bývalého spoločného štátu), kde doposiaľ obmedzenie výmery vydávaných nehnuteľností nebolo ustanovené.

Na základe posledne uvedenej argumentácie sťažovatelia namietali aj porušenie práv podľa čl. 12 ods. 2 v spojení s čl. 20 ústavy.

Sťažovatelia tiež uviedli, že si uplatňujú primerané integrálne odškodnenie vychádzajúce z hodnoty majetku vo výške 236 874 709 Sk so 17,6 % ročným úrokom odo dňa 9. decembra 1992 do zaplatenia, a to každému zo sťažovateľov rovnakým dielom, a ako náhradu za morálnu ujmu - takmer 10 rokov trvajúce reštitučné konanie spojené s neistotou, frustráciou, úzkosťou a pochybnosťami o jeho výsledku - si uplatňujú čiastku vo výške 1 000 000 Sk pre každého zo sťažovateľov (toto však nie je súčasťou petitu ich sťažnosti).

2. Okresný úrad sa vyjadril k sťažnosti podaním z 2. mája 2002. Nesúhlasil s tvrdením sťažovateľov, že by im prieťahmi v konaní a neukončením reštitučného nároku do 26. augusta 1993 bol spôsobil ujmu, pretože vzhľadom na konkrétny priebeh konania, ktorý nezávisel len od okresného úradu, reštitučný nárok ani nemohol ukončiť do označeného dňa. Sťažovateľom priznal vlastníctvo k 250 ha lesov a viac im nemohol priznať z dôvodu legislatívy platnej v Slovenskej republike. Zmeny v legislatíve môže napokon vykonávať štát prostredníctvom orgánu na to určeného, a preto nie je správne, že sťažnosť smeruje proti okresnému úradu.

3. Krajský súd sa vyjadril k sťažnosti podaním z 20. mája 2002, v ktorom uviedol, že v činnosti tohto súdu nie sú dané porušenia základných práv a slobôd namietané sťažovateľmi. Odkázal na dôvody svojich rozhodnutí vydaných vo veci sťažovateľov, uviedol, že neporušil princíp rovnosti zbraní ani právo na spravodlivý proces tým, že konal ako súd jedinej inštancie, vo veci konal v primeraných lehotách zodpovedajúcich povahe veci (relatívne dlhší čas trvania konania vo veci sp. zn. 10 S 107/99 bol spôsobený z dôvodu konania ústavného súdu o súlade § 6 ods. 3 zákona o pôde s ústavou), pričom za prioritnú považoval viazanosť uznesením ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 3/00, ktoré sa bezprostredne zaoberá otázkou ústavnosti § 6 ods. 3 zákona o pôde, a to aj vo svetle štrasburskej judikatúry.

4. Sťažovatelia sa k vyjadreniam odporcov (krajského súdu a okresného úradu), ktoré im boli ústavným súdom zaslané, vyjadrili v podaní z 2. augusta 2002.

Krajskému súdu vyčítajú predovšetkým, že nevzal do úvahy existenciu dohovoru, práv ním garantovaných a judikatúru ESĽP a neposkytol im ochranu, hoci bol povinný priamo aplikovať dohovor, a nie zákon, ktorý dohovoru a judikatúre ESĽP odporoval. Krajský súd, ktorý podľa opakovaného vyjadrenia sťažovateľov nie je nezávislým a nestranným súdom v zmysle čl. 6 ods. 1 dohovoru, si naviac podľa nich vysvetľuje princíp rovnosti zbraní neprípustne zužujúcim spôsobom.

Ohľadne okresného úradu sťažovatelia poukázali na to, že aj tento bol viazaný dohovorom. Zdôraznili, že správne konanie pred pozemkovým úradom sa začalo momentom doručenia uplatnenia nároku oprávnenej osoby podľa § 9 ods. 1 zákona o pôde. Na ujmu sťažovateľov nemôže byť skutočnosť, že hoci správne konanie pred bývalým pozemkovým úradom začalo ešte 8. decembra 1992, tento si nezabezpečil v priebehu takmer troch rokov ani len spisový materiál od povinnej osoby. Bývalý pozemkový úrad, resp. okresný úrad mali naviac zákonnú povinnosť vo veci sťažovateľov rozhodnúť v lehotách stanovených v zákone č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok), to znamená do 30, resp. 60 dní od začatia konania.

5. Podľa § 20 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) je ústavný súd viazaný návrhom na začatie konania okrem prípadov výslovne uvedených v tomto zákone.

Sťažovatelia v petite svojej ústavnej sťažnosti, ktorým je ústavný súd viazaný, namietajú porušenie nimi označených práv rozsudkom krajského súdu zo 14. decembra 2001, rozhodnutím okresného úradu z 20. septembra 1999 a konaním týmto rozhodnutiam predchádzajúcim. Konaním, ktoré predchádzalo týmto rozhodnutiam, je konanie označených orgánov vyvolané žiadosťou právneho zástupcu sťažovateľov advokáta JUDr. A. H. z 19. augusta 1999 adresovanou okresnému úradu, „aby rozhodol

i o ostávajúcej časti uplatneného nároku oprávnenej osobe, nakoľko títo trvajú na vydaní všetkých nehnuteľností, o vydanie ktorých požiadala oprávnená osoba“.

V uvedenom rozsahu je preto ústavný súd viazaný petitom sťažnosti sťažovateľov a nebude prihliadať na dôvody sťažnosti, pokiaľ tento rozsah prekračujú (napr. namietané prieťahy v celom reštitučnom konaní trvajúcom viac ako 9 rokov).

IV.

1. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde ústavný súd jemu podaný návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, pričom skúma jeho všeobecné a osobitné náležitosti a tiež aj prípadné dôvody pre jeho odmietnutie v zmysle § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na ktorých prerokovanie nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene, môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený. Ak ústavný súd navrhovateľa na také nedostatky upozornil, uznesenie sa nemusí odôvodniť.

2. Ťažiskom sťažnosti je tvrdenie sťažovateľov o porušení ich práva na majetok v zmysle čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu: „Každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou

verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.“

Podľa sťažovateľov totiž od uplatnenia nároku na vydanie nehnuteľností 9. decembra 1992 existovala legitímna nádej na zhmotnenie majetku v celkovej uplatnenej výmere 1 500 ha pôdy, čo predstavuje „majetok“ v zmysle čl. 1 dodatkového protokolu. Napriek tomu, že § 6 ods. 3 zákona o pôde medzičasom obmedzil výmeru vydávanej pôdy, v každom prípade, a to aj za predpokladu ústavnosti tohto ustanovenia, orgány rozhodujúce o nároku mali dať prednosť dohovoru a čl. 1 dodatkového protokolu - lebo im zabezpečovali väčší rozsah práv v porovnaní so zákonom o pôde, to znamená realizáciu celého uplatneného nároku – a vyhovieť nároku v celom uplatnenom rozsahu. Podľa ich názoru: „Akékoľvek pochybnosti v tejto otázke vylučuje novšie rozhodnutie ESĽP vo veci Malhous v. Česká republika, sťažnosť č. 33071/96.“ Pokiaľ im nebolo priznané vlastníctvo k zvyšným 1 250 ha pôdy, došlo k porušeniu práva na majetok.

Sťažovatelia založili v konaní o ich nároku prednostnú aplikáciu dohovoru a čl. 1 dodatkového protokolu na čl. 11 ústavy v znení účinnom do 1. júla 2001, resp. čl. 7 ods. 5 ústavy v znení účinnom od 1. júla 2001. Prednostná aplikácia dohovoru a čl. 1 dodatkového protokolu pred vnútroštátnym zákonom je ale podmienená tým, že musia zabezpečovať väčší rozsah základných práv a slobôd. Do 1. júla 2001 bol ústavným titulom pre takúto prednostnú aplikáciu bývalý čl. 11 ústavy a po 1. júli 2001 čl. 154c ods. 1 ústavy, a nie čl. 7 ods. 5, ako sťažovatelia uvádzajú. Táto nepresnosť sťažovateľov je však irelevantná, pretože ústavný súd musí v každom prípade preskúmať z ústavného hľadiska ich tvrdenie o potrebe prednostnej aplikácie dohovoru a čl. 1 dodatkového protokolu.

3. Úlohou ústavného súdu pri predbežnom prerokovaní sťažnosti je predovšetkým posúdiť, či by mohli byť označené tvrdenia sťažovateľov eventuálne opodstatnené.

Z rozhodnutí okresného úradu z 30. apríla 1997 a 22. februára 1999 vyplýva, že tento konal so sťažovateľmi so zreteľom na prípustnú výmeru vydávanej pôdy podľa § 6 ods. 3 zákona o pôde. Vyzval ich preto, aby mu do výmery 250 ha sami označili parcely, ku

ktorým žiadajú priznať vlastníctvo, čo sa aj stalo. Sťažovatelia nenapadli opravným prostriedkom ani jedno z označených rozhodnutí okresného úradu.

Sťažovatelia sa rozhodli až po právoplatnosti rozhodnutia okresného úradu z 22. februára 1999 (28. júla 1999), ktorým im bolo priznané vlastníctvo k pôde vo výmere 250 ha, požiadať o priznanie vlastníctva aj k zvyšným 1 250 ha a so žiadosťou z 19. augusta 1999 sa v tomto smere obrátili na okresný úrad. Otázkou preto zostáva, či v následnom konaní pred okresným úradom a krajským súdom išlo o majetok sťažovateľov, resp. či existovala ich legitímna nádej na priznanie vlastníctva a nadobudnutie zvyšných 1 250 ha pôdy.

4. Okrem iného, z rozsudkov ESĽP vo veciach Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece (9. december 1994, séria A, č. 301-B), Pressos Compania Naviera S. A. and Others v. Belgium (20. november 1995, séria A, č. 332), Ouzounis et Autres c. Greece (18. apríl 2002, č. 49144/99) a rozhodnutí o prijateľnosti sťažnosti vo veciach Potocka and Others a. Poland (6. apríl 2000, č. 33776/96), Jan Malhous a. the Czech Republic (13. december 2000, č. 33071/96), Peter Gratzinger and Eva Gratzingerova a. the Czech Republic (10. júl 2002, č. 39794) a Joseph Polacek and Libuse Polackova a. the Czech Republic (10. júl 2002, č. 38645/97) vyplývajú nasledovné významné zásady týkajúce sa „majetku“ v zmysle čl. 1 dodatkového protokolu:

a) Pokiaľ osoba namieta zásah do majetku, musí preukázať existenciu majetku.

b) Majetok („possessions“) môže byť existujúci majetok alebo aktíva („assets“) vrátane nárokov („claims“), ohľadne ktorých môže sťažovateľ tvrdiť, že má aspoň legitímnu nádej („legitimate expectation“) na priaznivé rozhodnutie, ich uznanie a realizáciu, prípadne na navrátenie majetku a jeho efektívne užívanie.

c) Uplatnený nárok na reštitúciu majetku musí byť možný, resp. mať aspoň šancu na úspech („arguable claim“), nestačí len všeobecne prístupná možnosť („generally available possibility“) žiadať reštitúciu majetku svojich predchodcov. Takáto možnosť má len

procesný charakter a nemusí byť významná pre posúdenie perspektívy úspešnosti uplatneného nároku.

d) Je rozdiel medzi „holou nádejou na reštitúciu“ („a mere hope of restitution“), nech je akokoľvek pochopiteľná, a legitímnou nádejou, ktorá musí byť konkrétnejšia ako holá nádej a založená na ustanovení zákona alebo právnom akte, akým je napríklad súdne rozhodnutie.

e) Za „majetok“ nemôže byť považovaná nádej, že dávno zaniknuté vlastnícke právo môže byť obnovené, a ani podmienený nárok, ktorý zanikne pre nesplnenie podmienky. Tiež vieru („belief“) v to, že platný zákon bude zmenený v prospech sťažovateľov, nemožno považovať za formu legitímnej nádeje pre účely čl. 1 dodatkového protokolu.

5. Aplikujúc vyššie uvedené zásady vyplývajúce z rozhodovacej činnosti ESĽP na prípad sťažovateľov je evidentné, že títo nemohli mať v konaní vyvolanom ich žiadosťou z 19. augusta 1999 (o priznanie vlastníctva a vydanie zvyšnej časti nárokovaných nehnuteľností) legitímnu nádej, že sa stanú vlastníkmi požadovaných 1 250 ha pôdy. Nešlo teda o „majetok“ v zmysle čl. 1 dodatkového protokolu.

V čase podania označenej žiadosti na okresný úrad bol už takmer 6 rokov účinný a aplikovaný § 6 ods. 3 zákona o pôde obmedzujúci výmeru vydávanej pôdy v reštitúciách. Sťažovatelia preto nemohli očakávať, že práve v ich prípade nebude toto ustanovenie aplikované. Nádej, ktorú u nich mohlo vzbudiť konanie ústavného súdu o namietanom nesúlade označeného ustanovenia s ústavou (nepriamo nimi vyvolané) - pre prípad, že by jeho výsledok bol pre nich priaznivý - nemožno považovať za legitímnu nádej pre účely čl. 1 dodatkového protokolu (pozri mutatis mutandis rozhodnutia ESĽP o prijateľnosti sťažnosti vo veciach Gratzingerovci a Polačkovci v. Česká republika, § 73, resp. § 66).

Tvrdenie sťažovateľov, že od počiatku uplatnenia nároku 9. decembra 1992 až do konečného rozhodnutia o ňom bola daná legitímna nádej na získanie vlastníctva 1500 ha pôdy - čo má mať oporu v dohovore a čl. 1 dodatkového protokolu (tak ako sú vykladané

a aplikované zo strany ESĽP) a bez akejkoľvek pochybnosti v rozhodnutí ESĽP o prijateľnosti sťažnosti vo veci Jan Malhous v. Česká republika z 13. decembra 2000 - je neakceptovateľné. Takou je aj úvaha sťažovateľov, že keby boli aplikované dohovor a čl. 1 dodatkového protokolu, ktoré im podľa nich zabezpečujú väčší rozsah práv (a preto mali byť aplikované prednostne pred zákonom o pôde), muselo by byť ich celému nároku vyhovené.

Sťažovatelia sami uznávajú vo svojej sťažnosti, že štát má prostredníctvom zákonodarcu pomerne široký rámec úvahy pri zásahoch do vlastníctva napríklad pri vykonávaní hospodárskej a sociálnej politiky. Tu však treba predovšetkým pripomenúť, že nepochybne širší rámec úvahy má štát aj pri zákonnej úprave reštitúcií. Nasvedčujú tomu najmä skutočnosti, že účelom čl. 1 dodatkového protokolu je zabezpečiť nerušené užívanie existujúceho majetku, avšak tento článok neuznáva právo stať sa vlastníkom, a že dohovor nezaručuje právo na reštitúciu majetku (pozri napr. rozhodnutie ESĽP o prijateľnosti sťažnosti vo veci Potocka and Others a. Poland).

Z rozhodovacej činnosti ESĽP nemožno vyvodiť záver, že by štát v rámci svojej úvahy („margin of discretion“) nemohol v oblasti zákonnej úpravy reštitúcií urobiť zmenu vo forme nepravej retroaktivity spôsobom ustanoveným v § 6 ods. 3 zákona o pôde, ktorý, v celkovom kontexte, dostatočne transparentne z ústavného hľadiska odôvodnila a odobrila väčšina pléna ústavného súdu v uznesení sp. zn. PL. ÚS 3/00 z 24. apríla 2001.

Ani zásahy do majetku v dôsledku aplikácie zmeny zákonov v už citovaných veciach ESĽP Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece a Pressos Compania Naviera S. A. and Others v. Belgium nie sú porovnateľné s osobitnou situáciou zákonnej zmeny rozsahu reštitúcie ustanovenej ešte bývalým spoločným federálnym štátom (Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou) zo strany novo vzniknutého štátu (teda vloženie odseku 3 do § 6 zákona o pôde Národnou radou Slovenskej republiky). Vyššie uvedené tvrdenia sťažovateľov nepotvrdzuje ani rozhodnutie ESĽP o prijateľnosti sťažnosti vo veci Jan Malhous v. Česká republika z 13. decembra 2000. Toto rozhodnutie sa totiž týka posudzovania rôznych foriem legitímnej nádeje (k navracanej pôde, resp. náhradným

formám kompenzácie) a, naviac, pri reštitúciách v štáte, kde nedošlo medzičasom k legislatívnej zmene ohľadne prípustnej výmery vydávanej pôdy.

Sťažovatelia preto nemohli preukázať konkrétne rozhodnutia ESĽP interpretujúce dohovor a čl. 1 dodatkového protokolu spôsobom potvrdzujúcim ich tvrdenie, že legitímna nádej na získanie vlastníctva pôdy vo výmere 1 500 ha bola daná od počiatku uplatnenia nároku 9. decembra 1992 a táto nezanikla ani v čase rozhodovania okresného úradu a krajského súdu v dňoch 20. septembra 1999, resp. 14. decembra 2001.

Pokiaľ sa niekto pri ochrane svojich základných práv a slobôd domáha prednostnej aplikácie dohovoru a čl. 1 dodatkového protokolu pred zákonom, musí v záujme úspešnosti svojho nároku argumentovať takými rozhodnutiami orgánov kompetentných interpretovať a aplikovať tieto medzinárodné zmluvy, ktoré jeho tvrdenia potvrdzujú. Keďže sťažovatelia takto neargumentovali a ústavný súd tiež nezistil rozhodnutia kompetentných orgánov, ktoré by tvrdenia sťažovateľov potvrdzovali, prednostná aplikácia dohovoru a čl. 1 dodatkového protokolu pred § 6 ods. 3 zákona o pôde do úvahy neprichádzala.

Z vyššie uvedenej argumentácie teda vyplýva, že u sťažovateľov nešlo o „majetok“ v zmysle čl. 1 dodatkového protokolu, právo na pokojné užívanie majetku podľa tohto ustanovenia preto nemohlo byť porušené a sťažnosť je v tejto časti zjavne neopodstatnená. Logicky je potom sťažnosť zjavne neopodstatnená aj v časti týkajúcej sa práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ústavy.

6. Pokiaľ sťažovatelia namietali porušenie práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (jeho viaceré súčasti), treba uviesť, že takéto súdne konanie sa musí týkať rozhodovania o občianskych právach alebo záväzkoch alebo trestného obvinenia. Avšak vzhľadom na to, že vo veci sťažovateľov nešlo o majetok, a teda ani o vlastnícke právo ako občianske právo, čl. 6 ods. 1 dohovoru nie je aplikovateľný a v konaní krajského súdu ani nemohol byť porušený (pozri aj rozhodnutie ESĽP o prijateľnosti sťažnosti vo veci Potocka and Others a. Poland).

Z uvedeného dôvodu nie sú aplikovateľné a nemohli byť preto v konaniach okresného úradu a krajského súdu porušené ani čl. 46 a čl. 48 ods. 2 ústavy týkajúce sa práva na súdnu, resp. inú právnu ochranu.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Ak sa teda niekto domáha súdnej alebo inej právnej ochrany svojho majetku, musí preukázať majetok (hmotný alebo nehmotný, prípadne legitímnu nádej na majetok), pretože v opačnom prípade základné právo na súdnu alebo inú právnu ochranu vlastníckeho práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy neprichádza do úvahy.

7. Sťažovatelia namietali porušenie práva podľa čl. 1 dodatkového protokolu aj v spojení so zákazom diskriminácie podľa čl. 14 dohovoru.

Čl. 14 dohovoru dopĺňa iné hmotnoprávne ustanovenia dohovoru a jeho protokolov. Nemá samostatnú existenciu, pretože sa vzťahuje iba na užívanie práv a slobôd zaručených dohovorom; nemôže byť aplikovateľný, pokiaľ skutkové okolnosti prípadu nespadajú do rámca jedného alebo viacerých ustanovení dohovoru (napr. rozsudky ESĽP vo veciach Karlheinz Schmidt v. Germany z 18. júla 1994, séria A, č. 291-B, p. 32, § 22 a Gaygusuz v. Austria zo 16. septembra 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996 - IV, p. 1141, § 36).

Keďže čl. 14 dohovoru nemá autonómne postavenie a čl. 1 dodatkového protokolu nie je vo veci sťažovateľov aplikovateľný, nie je aplikovateľný ani čl. 14 dohovoru. Namietané porušenie práva na pokojné užívanie majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu v spojení so zákazom diskriminácie podľa čl. 14 dohovoru je potom zjavne neopodstatnené (pozri napr. rozhodnutia ESĽP o prijateľnosti sťažnosti vo veciach Gratzingerovci a Polačkovci v. Česká republika, § 74, resp. § 69).

Z vyššie uvedených dôvodov sa však musí záver o zjavnej neopodstatnenosti vzťahovať aj na sťažovateľmi namietané porušenie práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ústavy v spojení so zákazom diskriminácie podľa čl. 12 ods. 2 ústavy.

V.

Pretože na základe doposiaľ uvedenej argumentácie nemohlo rozhodnutím okresného úradu z 20. septembra 1999, rozsudkom krajského súdu zo 14. decembra 2001 a tiež konaním im predchádzajúcim dôjsť k namietanému porušeniu práv sťažovateľov, bola ich sťažnosť odmietnutá ako zjavne neopodstatnená v zmysle § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. októbra 2002